

EN SKRIFTSERIE OM LIBERALISMENS UTMANINGAR

#6

Invandring, kulturutbyte och välbefinnande

BENGT WESTERBERG

OHLIN institutet

bēma

En skriftserie om liberalismens utmaningar.

I antikens Athen var bēma den plattform man stod på när man presenterade sina argument inför folkförsamlingen. Ohlininstitutet erbjuder med skriftserien **bēma** en plattform för liberalt sinnade människor att framföra sina idéer.

Skrifterna speglar således skribentens åsikter.

Bēma (grekiska: βῆμα) var i antikens Grekland en upphöjd plattform som användes för att tala från inför en församling eller domstol. Ordet betyder bokstavligen "steg" eller "plattform" och förekom i flera olika sammanhang, men gemensamt för dem alla var att det handlade om offentlig auktoritet, synlighet och ansvar.

I folkförsamlingen – exempelvis på Pnyx i Aten – stod talare på bēman när de skulle tala till folkförsamlingen. Det var en konkret plats för demokratisk deliberation – alltså diskussion och argumentation inför ett beslut. Den symboliserade medborgarens rätt att tala och delta i det gemensamma.

Den som stod på bēman trädde fram inför andra och måste stå för sitt ord. Retorisk skicklighet vägde tungt, men så gjorde även karaktär och ethos. Att tala från bēman var inte bara ett privilegium, utan ett uttryck för medborgarskap och förtroende. Den konkretiserar idén att beslut, sanning och makt ska formas inför andra, inte i det fördolda.

Invandring, kulturutbyte och välstånd

I ett långt perspektiv är alla svenskar ättlingar till invandrare! Fram till för cirka 11 700 år sedan bodde det inte en enda människa här. Det var då de allra första bosättarna kom hit. Det var mörkhyade och blåögda jägarsamlare som invandrade söderifrån. Lite senare kom andra österifrån med ljusare hudpigment men mörkare ögonfärg. Inga av dem var dock så bleka som majoriteten av dagens invånare.

Invandringen har sedan fortsatt under de följande årtusendena och in i modern tid, men naturligtvis har den med en ökad permanent befolkning blivit mer och mer marginell. Det hindrar inte att den under vissa perioder har varit påtagligt stor. Till exempel tog vi under andra världskriget emot ett par hundra tusen flyktingar framförallt från våra grannländer. Efter kriget hade den svenska industrin ett stort behov av arbetskraft. Från 1950 till 1970 lockades över 600 000 invandrare hit. Andelen utrikes födda i befolkningen ökade från knappt 3 procent efter kriget till cirka 7 procent 1970. Och sedan dess har andelen fortsatt växa, till över 20 procent i dag.

Invandrarna har genom historien påverkat vårt land och naturligtvis också de kulturella mönster som har utvecklats här. Men impulser utifrån har kommit också på andra sätt: genom att människor bosatta här har rest ut i världen och kommit tillbaka med nya intryck, genom att personer utifrån mer tillfälligt har vistats i Sverige och, i mer modern tid, genom att information har nått oss genom allt ifrån böcker och filmer till internet.

Nyligen presenterades ett förslag till en svensk kulturkanon. Den visar med all önskvärd tydlighet på detta växelspel med omvärlden. Låt mig ge några exempel.

- » I kanonen återfinns *Kalkmåleriet i Härkeberga* kyrka i Enköping. Det utfördes på 1480-talet av Albertus Pictor, som var född i Tyskland.
- » Där finns *Malmöpsalmboken* som gavs ut 1533 av boktryckaren Christiern Pedersen i Malmö när staden fortfarande var dansk.
- » *Gustav Vasas bibel* från 1541 hade, som alla inser, sitt huvudsakliga ursprung i Mellanöstern.
- » David Klöcker Ehrenstrahl (*Själuporträtt med allegorier*), den svenska målarkonstens fader, var liksom Albertus Pictor född i Tyskland. Han kom till Sverige vid 23 års ålder, men även därefter tillbringade han flera år ute i Europa för att fördjupa sina kunskaper.
- » Drottning Kristina bjöd under sin regenttid in den franske filosofen och vetenskapsmannen René Descartes att vara hennes lärare. *Christinas självbiografi* (Reine Christine – faite par elle meme dediée au Dieu), som är med i kanonen, skrev hon efter sin abdikation från den svenska tronen på franska och hon avslutade,

**Nyligen
presenterades
ett förslag
till en svensk
kulturkanon.
Den visar med
all önskvärd
tydlighet på
detta växelspel
med omvärlden.**

som vi alla vet, sitt liv i Rom efter att ha konverterat till katolicismen, som hennes far hade funnit det värt att föra krig emot.

- » Arkitekten bakom *Kungliga slottet*, Nicodemus Tessin den yngre, var son till en tysk. Själv bedrev han en stor del av sina arkitekturstudier i Italien.
- » Carl von Linné (*Lappländsk resa*) disputerade 1735 i Harderwijk i Nederländerna där han arbetade som läkare.
- » *Drottningholmsmusiken* är komponerad av Johan Helmich Roman, den svenska musikens fader, som tillbringade flera år som violinist i operaorkestern vid King's Theatre i London under Georg Friedrich Händels ledning.
- » *1809 års regeringsform* var i hög grad inspirerad utifrån: av den ärorika revolutionen i Storbritannien 1688, de amerikanska och franska konstitutionerna från slutet av 1700-talet och fransmannen Montesquieus maktodelningslära.
- » *Lilla Hyttlös* i Sundborn skapades av Carl och Karin Larsson. De träffades och tillbringade många år i Grez-sur-Loing söder om Paris, där de utvecklade sin speciella stil.
- » Konstnären Hilma af Klint (*Målningarna till templet*) vistades mycket i Dornach i Schweiz där hon kom i kontakt med, och blev inspirerad av, Rudolf Steiner och antroposoferna.
- » Astrid Lindgren sägs ha fått inspiration till *Pippi Långstrump* från den kanadensiska författarinnan Lucy Maud Montgomerys "Anne på Grönkulla", som med sitt röda hår uppvisar stora likheter med Pippi, från den amerikanska författarinnan Jean Websters "Pappa Långben", som ganska säkert inspirerade till namnet Långstrump, och från den norske författaren Knut Hamsuns "Svält", där huvudpersonens upprepade lögn tros ha inspirerat till Pippis ohejdade ljugande. Och så kan man ju dessutom påminna om att Pippis pappa var söderhavskung.
- » Vilhelm Mobergs romanserie om *Utvandrarna* handlar, som alla vet, om Karl-Oskar och Kristina, som emigrerade till Amerika och huvuddelen av romansviten utspelar sig där.
- » *Europakonventionen* är, som hörs på namnet, en europeisk lag som kom till för att lagstadga FN:s deklaration om mänskliga rättigheter. Konventionen blev svensk lag först 1995.
- » Evert Taubes *Möte med* den svalkande *Monsunen* ägde rum i Röda Havet mellan Afrika och Arabiska halvön.
- » Katarina Taikon, med sin romanflicka *Katitzi*, var av romsk härkomst och hennes pappa var invandrare från Ryssland.
- » Jan Johanssons *Jazz på svenska* hämtade förvisso inspiration från svenska folkvisor, men naturligtvis också från New Orleans.
- » Susanne Osten och Per Lysander skrev om *Medeas barn*. Medea var en trolldomskunnig kvinna i grekisk mytologi.

Slutsatsen är att Sverige aldrig har utvecklats i isolering utan i ett ständigt utbyte med omvärlden. Svenskheten som vi känner den är ett resultat av gränsöverskridande korsbefruktnings.

Nu kan någon invända att de invandrare och impulser som jag har exemplifierat med huvudsakligen kom från Europa, från vad vi i dag betraktar som vårt närområde. Det är sant – men under förindustriell tid låg det längre bort. Då kunde det ta en månad att färdas landvägen från Stockholm till Hamburg och kanske en och en halv till Paris. I dag hinner man på den tiden flyga jorden runt och mellanlanda på alla bebodda kontinenter – inte bara ett varv utan flera!

Trots invandringens stora betydelse för Sveriges tillkomst och utveckling är många kritiska mot den invandring som har skett under de senaste decennierna. Sverigedemokraterna (SD) har anslagit tonen men successivt fått stöd av övriga Tidöpartier och även av Socialdemokraterna. SD menar att Sverige i dag skulle ha varit ett bättre land utan invandrare. Den bild som de och andra gärna sprider är att invandrare är arbetslösa och lever på bidrag och att deras unga är kriminella. Det finns ett korn av sanning i det, men i huvudsak har de fel. Låt mig ge en mer nyanserad bild.

En första fråga man kan ställa sig är hur Sverige skulle ha sett ut utan invandring sedan 1970. Det är naturligtvis inte helt lätt att svara på den, men något kan vi ana. Statistiska Centralbyrån, SCB, har beräknat att befolkningen då fortfarande skulle ha varit cirka 8 miljoner i stället för dagens 10,6. Och antalet döda skulle sedan några år tillbaka ha överstigit antalet födda så befolkningen skulle ha varit minskande.

Däremot skulle antalet personer som är 80 år och äldre ha varit ungefär detsamma, det vill säga cirka 650 000. Vi – jag tillhör själv den gruppen – hade därmed förstås också utgjort en större andel av befolkningen. Bland oss är det många som är beroende av offentlig service, till exempel är det 40 procent som har hemtjänst eller bor i äldreboenden. De servas i dag av drygt 200 000 anställda. För samma service som i dag hade så många alltså behövts även med en mindre befolkning och totalt sett färre förvärvsarbetande. Cirka 80 000 av dagens 200 000 äldreomsorgsarbetare är invandrare och hade då behövt ersättas av andra.

Visserligen hade det funnits färre unga och därmed ett mindre behov av förskollärare och lärare, så kanske hade en del av dem som har kommit att arbeta med barn och unga i stället kunnat arbeta med äldre. Men inte ens om alla hade gjort det så hade det räckt för att möta behoven inom äldreomsorgen.

Däremot är det uppenbart att det hade påverkat samhällsutvecklingen om en större andel av de arbetande hade sysslat med att vårda äldre och en mindre andel med att utbilda unga. Befolkningens sammansättning spelar roll för hur samhället utvecklas.

Hur har det då blivit med den invandring som vi faktiskt har haft?

En nyvald riksdagsledamot från SD, Jessica Stegrud, beklagade sig i en intervju i Dagens Nyheter efter valet 2022 över att hennes alzheimersjuka mamma hade fått vård av invandrare, som inte var så bra på svenska. Hon tyckte naturligtvis att mamman i stället borde ha fått vård av några som hade svenska som modersmål. Men sanningen är att det alternativet knappast stod till buds, utan att det realistiska alternativet hade varit att hon inte hade haft några vårdare alls! Det råder nämligen personalbrist inom äldreomsorgen och den hade varit ännu större utan invandring.

**Sverige-
demokraterna
(SD) har
anslagit
tonen men
*successivt fått
stöd av övriga
Tidöpartier och
även av Social-
demokraterna.***

De utrikes födda på dagens arbetsmarknad utgör ungefär 25 procent. Men av dem som arbetar inom äldreomsorgen är andelen alltså hela 40 procent. Och äldreomsorgen är inte det enda exemplet på att invandrare bidrar extra mycket till att hålla i gång den svenska välfärden. Till exempel är över hälften av alla spårvagns- och bussförare utrikes födda, över 40 procent av alla apotekare och tandläkare och en tredjedel av alla läkare och röntgensjuksköterskor.

Självklart är det angeläget att de som arbetar i vården har både bra utbildning och goda svenskkunskaper. Det är en utmaning för utbildningssystem och arbetsgivare, men det är en utmaning som bara kan mötas om man har invandrare att arbeta med.

Det finns också åtminstone en generell fördel med att vara flera invånare i ett land. Det innebär att kostnaderna för sådant som kostar ungefär lika mycket om man är 8 miljoner eller 10,6, såsom infrastruktur och försvar, kan fördelas på fler. Med flera invånare blir det en lägre kostnad per skattebetalare.

Min slutsats är att Sverige i många avseenden skulle ha varit sämre utan invandring under de gångna årtiondena. Men problemen då? Kriminaliteten, arbetslösheten och bidragsberoendet. Jo, alla de problemen finns, men det är viktigt att ha proportioner på dem.

Hur är det till exempel med brottsligheten? Den statliga myndigheten Brottsförebyggande rådet, Brå, har visat att risken för att personer med utrikes bakgrund 15 år och äldre ska registreras för brott är ungefär dubbelt så hög som att personer med två inrikes födda föräldrar ska göra det.

Det bör framhållas att man i den internationella forskningen inte har funnit något generellt samband mellan invandring och ökad brottslighet. Brå har konstaterat att även i Sverige har antalet brottsmisstänkta, trots den stora invandringen, över tid minskat i alla grupper, bland både inrikes och utrikes födda. Svenska forskare har också funnit att sambandet mellan andelen invandrare och antalet våldsbrott i svenska kommuner är svagt. Socioekonomiska och strukturella faktorer är mer betydelsefulla.

Men även om en större andel bland dem med utrikes bakgrund begår brott så gör den stora majoriteten, långt över 90 procent, inte det. Att stoppa alla invandrare till Sverige för att komma åt dem som kan komma att begå brott framstår därför som en väldigt trubbig metod, som dessutom skulle ha ett extremt högt pris eftersom det skulle tvinga oss att avstå från många som är oerhört betydelsefulla för att hålla i gång den svenska välfärden.

Ett par frågor som med all rätt har fått särskilt stor uppmärksamhet är *dels* den brottslighet som är relaterad till gäng och kriminella nätverk, och särskilt när mycket unga personer är inblandade, *dels* det hedersrelaterade förtryck och våld som förekommer.

Även om 80 procent av dem som ingår i gängen och de kriminella nätverken enligt polisen är svenska medborgare så har majoriteten utländsk bakgrund. Självfallet måste en rad åtgärder, både förebyggande och repressiva, vidtas för att komma till rätta med det problemet. Men det verkar ibland finnas ibland en benägenhet att se dessa gängkriminella som representativa för alla unga med utländsk bakgrund. Så är det förstås inte.

Polisen uppskattar att det finns i storleksordningen 5 000 personer under 18 år som är aktiva i eller kopplade till kriminella nätverk. Det är 5 000 för många. Men det finns 580 000 unga med utländsk bakgrund vilket innebär att 575 000,

Min slutsats är att Sverige i många avseenden skulle ha varit sämre utan invandring under de gångna årtiondena.

eller mer än 99 procent, inte har någon sådan anknytning. Dessa 575 000 – och så småningom förhoppningsvis även några av de 5 000 – kan i hög grad bidra till en positiv utveckling av det svenska samhället.

Den andra formen av brottslighet som förknippas med invandring är hedersrelaterat förtryck och våld. Den har sitt ursprung i olika religioner och kulturer i Mellanöstern, Asien och Nordafrika och kan ta sig uttryck till exempel i våld för att försvara familjens heder eller i krav på oskuld, vem man får träffa, hur man ska klä sig, vem man väljer som partner eller att man ska leva heteronormativt.

Omfattningen i Sverige är svårt att bedöma, men polisen får årligen in över tusen anmälningar om hedersrelaterat förtryck eller våld så den måste anses vara betydande.

Det är uppenbart att vi utan en del av invandringen skulle ha sluppit huvuddelen av de här problemen, men med betoning på *vi*. De som utsätts för hedersförtryck och våld, främst unga kvinnor, hade drabbats lika hårt eller hårdare om de hade vuxit upp i sina föräldrars hemländer. Här i Sverige har de betydligt bättre förutsättningar att få hjälp i sin utsatta situation. Här finns en nationell stödlinje att ringa, regionala resurscentra och myndigheter – socialtjänst, polis, hälso- och sjukvård – som är beredda att hjälpa till, till exempel med skyddat boende.

Generellt gäller förstås att kampen mot brottsligheten är viktig, men den måste för att träffa rätt med nödvändighet sikta in sig på förebyggande åtgärder och på dem som begår brott. Man bör inte göra skillnad mellan svenskar och invandrare utan mellan dem som bryter mot lagen och dem som inte gör det.

Hur är det då med arbetslösheten och bidragsberoendet?

Arbetskraftsdeltagandet, det vill säga den andel av befolkningen som står till arbetsmarknadens förfogande, är nästan lika högt bland utrikes som bland inrikes födda, mellan 85 och 90 procent. Den bild som ibland sprids att invandrare skulle dra sig för arbete stämmer alltså inte. Arbetskraftsdeltagandet är något lägre för utrikes födda kvinnor. Men då är det viktigt att komma ihåg att det för svenskfödda kvinnor i en internationell jämförelse är ovanligt högt. Arbetskraftsdeltagandet för *utrikes* födda kvinnor i Sverige är högre än genomsnittet för *inrikes* födda kvinnor i EU!

De som ingår i arbetskraften är sysselsatta eller arbetslösa. Andelen sysselsatta av alla utrikes födda 20-64 år är i dag 74 procent. Det är lägre än för svenskfödda där den är 85 procent. Men sysselsättningen för utrikes födda har utvecklats mycket positivt under de senaste 20 åren och ökat från 63 procent till dagens 74.

Totalt sett har vi under de gångna 20 åren fått ett tillskott av sysselsatta på svensk arbetsmarknad med drygt 20 procent eller 900 000 personer. Av dem är 700 000 utrikes födda. Om sysselsättningsgraden för utrikes födda skulle ha legat kvar på samma nivå som 2005 hade tillskottet bara blivit 150 000. 550 000 beror på den ökade sysselsättningsgraden.

Sex av sju utrikes födda i arbetskraften går varje dag till jobbet och bidrar till det svenska välbefindandet och den svenska välfärden. Men en av sju är arbetslös. Det är en tre gånger så stor andel som bland svenskfödda. Ungefär hälften av de drygt 350 000 arbetslösa som är registrerade hos Arbetsförmedlingen är utrikes födda. Samtidigt finns det över 100 000 lediga jobb. Så vilket är problemet?

Det handlar huvudsakligen om vad man kallar ett matchningsproblem. De arbetslösa saknar i regel den kompetens som arbetsgivarna efterfrågar. För många utrikes födda handlar det om bristande språkkunskaper men också om att de

**Arbetskrafts-
deltagandet
för *utrikes*
födda kvinnor
i Sverige är
högre än
genomsnittet
för *inrikes*
födda kvinnor i
EU!**

saknar yrkeskunskaper och i många fall även gymnasial utbildning, som för flertalet arbetsgivare i dag är ett krav.

De arbetslösa behöver alltså utbildning för att kunna få ett jobb. Det satsas en hel del på vuxen- och arbetsmarknadsutbildning men ändå för litet. Totalt sett har utbildningsinsatserna skurits ner samtidigt som vi har fått fler arbetslösa utan gymnasieutbildning, till exempel många av flyktingarna från Syrien. Här krävs alltså nya tag.

Men det förekommer också att kompetenta arbetssökande väljs bort på grund av fördomar, till exempel därför att de har ett utländskt namn. Arbetsgivare kan alltså ibland behöva lägga vissa skygglappar åt sidan.

Trots att befolkningen har ökat kraftigt under de senaste 20 åren, från 9 till 10,6 miljoner, så har alltså inte bara antalet utan också *andelen* sysselsatta ökat, främst bland utrikes födda. Som en följd av det har inte bara andelen utan faktiskt också *antalet* personer i förvärsaktiv ålder som lever på bidrag minskat, från 20 procent till drygt 12 eller från drygt en miljon personer till knappt 750 000.

Eftersom andelen arbetslösa är större bland utrikes födda är också andelen som lever på bidrag något större bland dem. En fråga som man kan ställa sig är hur många färre som skulle ha levt på bidrag om utrikes födda skulle göra det i samma utsträckning som svenskfödda. Det totala antalet bidragstagare skulle då, enligt min egen grova uppskattning, minska från 750 000 till ungefär 700 000 eller med cirka 7 procent.

Vi kan alltså konstatera att andelen av dem med utrikes bakgrund som är arbetslösa, lever på bidrag och begår brott är något högre än andelen bland svenskfödda, men också att den stora majoriteten av de utrikes födda arbetar och bidrar till det svenska välbefindandet, inte lever på bidrag och inte begår brott.

Men vilken blir då den samlade bilden när plus och minus vägs samman? Hur påverkas svensk ekonomi i stort av invandringen?

Den statliga myndigheten Konjunkturinstitutet, KI, har på regeringens uppdrag gjort en kunskapsöversikt om framförallt hur utrikes födda påverkar de offentliga finanserna. Man har tittat på vilka skatter som utrikes födda betalar och vilka offentliga utgifter de orsakar. Jag ska redovisa några resultat från den studien, men innan jag gör det vill jag påpeka att det KI har undersökt är just vissa effekter på de offentliga finanserna, inte de samhällsekonomiska effekterna av invandringen. KI refererar dock vissa internationella studier som har gjorts med en sådan bredare ansats.

Flera av dessa har funnit ett positivt samband mellan invandring och till exempel ekonomisk tillväxt. En som omfattar flertalet av världens länder har visat att mångfald i arbetskraften med avseende på födelseland i de flesta av världens länder stimulerar den ekonomiska tillväxten.

Den viktigaste slutsatsen man kan dra av KI:s studie är att effekten på de offentliga finanserna beror på vilken typ av invandring det handlar om, arbetskrafts- eller flyktinginvandring. Av de utrikes födda som i dag lever i Sverige är ungefär två tredjedelar arbetskraftsinvandrare och en tredjedel flyktinginvandrare eller anhängare till flyktingar,

En viktig orsak till arbetskraftsinvandring är bristen på arbetskraft i Sverige. Arbetskraftsinvandrarna kommer hit i vuxen ålder, i regel färdigutbildade och beredda att direkt börja arbeta. De bidrar till att öka produktionen i Sverige och

**Men vilken blir
då den samlade
bilden när plus
och minus
vägs samman?
*Hur påverkas
svensk ekonomi
i stort av
invandringen?***

betalar i princip skatt från första dagen. De ger därigenom ett positivt bidrag till de offentliga finanserna.

Flyktinginvandrare kommer inte för att möta behov i Sverige utan därför att de har behov av skydd. När vi i Sverige tar emot flyktingar är det primärt en humanitär insats från svensk sida. Vi gör den av solidaritet med utsatta människor, inte av egennytta.

Självfallet finns det bland flyktingarna en del som är välutbildade och snabbt kan etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Men flertalet är det inte. De behöver inte bara lära sig ett nytt språk utan ofta också ett yrke. Som man lätt inser tar det några år – i Sverige tar det för närvarande fyra år innan hälften av flyktinginvandrarna är i jobb – och under den tiden är de offentliga kostnaderna för dem högre än intäkterna.

Låt mig berätta om en personlig erfarenhet. Jag ingick i den regering som 1994 beslutade att ge asyl till tiotusentals flyktingar från det forna Jugoslavien, huvudsakligen från Bosnien. Det var den största flyktingvågen som dittills hade kommit till Sverige.

Många var kritiska mot vårt beslut. Dit hörde det främlingsfientliga partiet Ny demokrati, som hade kommit in i riksdagen i valet 1991. Vice partiledaren Bert Karlsson påstod att bosnierna inte var några ”riktiga” flyktingar utan bara ”lyxturister” som levde gott på svenska skattebetalares bekostnad. Partiledaren Ian Wachtmeister hävdade att hela det svenska välfärdssystemet skulle kollapsa om inte flyktingarna stoppades. SD, som då fortfarande var ett litet parti utanför riksdagen, beskrev flyktingarna som ockupanter som våldförde sig på Sveriges befolkning och uppmanade till kamp mot dem.

Hur har det gått för de bosniska flyktingarna? I en rapport för ett par år sedan kunde forskare visa att deras sysselsättningsgrad under de första åren ökade betydligt snabbare än för andra flyktinggrupper och att de i dag har en sysselsättningsgrad på ungefär 90 procent av svenskfödda. I sin aktuella studie konstaterar KI att bosnierna är en av de invandrargrupper som ger det största nettobidraget per person till de offentliga finanserna.

Utvecklingen visar, som jag ser det, att det var helt rätt av Sverige att ta emot dem även om de var många och kortsiktigt kostade en del för det offentliga. Ny demokrati och SD fick fel med sina svartmålningar av vad det skulle leda till.

Den allmänna bilden av arbetskrafts- respektive flyktinginvandring är tydlig i KI:s rapport. En genomsnittlig arbetskraftsinvandrare ger under sitt liv ett positivt bidrag till de offentliga finanserna, medan en genomsnittlig flyktinginvandrare ger ett negativt. Även den genomsnittliga flyktinginvandraren ger visserligen efter en tid i Sverige under några år ett positivt bidrag, men det är inte tillräckligt stort för att kompensera för de kostnader som uppstod initialt och de som väntar på ålderdomen.

Så ser det alltså ut för den genomsnittliga flyktinginvandraren. Men givetvis finns det bland flyktinginvandrarna många som under livet ger stora positiva bidrag till de offentliga finanserna. KI visar att den tiondel av dem som bidrog mest 2022 gav ett nettotillskott på 500 000 kronor per person. Jag redovisade tidigare att 40 procent av dem som arbetar inom äldreomsorgen är utrikes födda. Två tredjedelar av dessa kommer från länder som indikerar att de har flyktingbakgrund.

Men det finns bland flyktingarna också de som aldrig hinner få något arbete. Pensionsmyndigheten visade i en studie för några år sedan att 11 procent av utrikes

När vi i Sverige tar emot flyktingar är det primärt en *humanitär* insats från svensk sida.

födda pensionärer då saknade inkomstgrundad pension. Motsvarande andel bland inrikes födda pensionärer var bara någon procent.

KI visar i sin rapport att arbetskraftsinvandrarerna 2022, som är det sista året i deras studie, för första gången på många år gav ett så stort positivt bidrag till de offentliga finanserna (28 miljarder kronor) att det täckte inte bara det negativa bidraget från flyktinginvandrarna (22 miljarder) utan också ett negativt bidrag från alla svenskfödda (6 miljarder)!

I SVT:s partiledardebatt den 12 oktober 2025 sa SD:s ledare Jimmie Åkesson att han träffar ”många människor ... (som) är evinnerligt trötta på att försörja människor från världens alla hörn som inte bidrar, aldrig har bidragit och aldrig kommer att bidra”. Han kanske borde upplysa dessa missnöjda människor om att det i varje fall inte längre är de som ”försörjer” dessa människor från världens alla hörn utan att dessa numera ”försörjs” av andra människor från världens alla hörn! Det kan till exempel noteras att det i dag är indierna i Sverige som ger det största bidraget per person! Det beror förstås på att det ofta i deras fall ofta handlar om högutbildade arbetskraftsinvandrare.

Säkert är de flesta av dem som i vuxen ålder har kommit till Sverige som flyktingar mycket medvetna om de svårigheter som väntar, men de har ändå flytt för att de vill att deras barn, födda och ofödda, ska få bättre förutsättningar. Så hur går det för invandrarbarnen? Några forskare har följt ett antal individer med svensk och utländsk bakgrund från 14 till 23 års ålder. De har jämfört hur det i olika avseenden har gått för de bägge grupperna.

Man kan förvänta sig att skolresultaten för invandrarbarnen i genomsnitt ska vara något sämre. För många gäller ju att deras familjer har väsentligt sämre ekonomiska förutsättningar, att de är mer trångbodda, att deras föräldrar är lågutbildade, att de har vuxit upp i bostadsområden med sociala problem och att de börjar skolan med otillräckliga kunskaper i svenska. Forskarna konstaterar också att de i genomsnitt har något svagare betyg i årskurs 9 och att det är en större andel bland dem som inte uppnår behörighet för gymnasiestudier.

En viktig slutsats är därför att det krävs ökade insatser för att alla ska klara grundskolan. Att klara skolan har dessutom av både poliser och experter pekats ut som en viktig skyddsfaktor mot kriminalitet. Politiker måste därför uthålligt avsätta nödvändiga resurser och skolorna måste rätt utnyttja dem. Glädjande nog finns det skolor som har visat att det går. Ett exempel är Rosengårdsskolan i Malmö. Den rankades 2011 som landets sämsta skola. Men sedan 2015 har den under ledning av rektorn Cecilia Larsson-Ståhl utvecklats mycket positivt. Av niondeklassarna som gick ut i våras var andelen som uppnådde gymnasiebehörighet inte långt från riksgenomsnittet och av de elever som hade gått hela sin skolgång i Rosengårdsskolan var den nästan 100 procent.

Men det finns glädjeämnen också i forskarnas rapport. De har visat att invandrarungdomar i genomsnitt har påtagligt mycket högre studieaspirationer, lägger mer tid på skolarbetet och visar en större framtidstro än dem med svensk bakgrund. Detta resulterar i att en större andel av dem väljer studieförberedande gymnasieprogram, särskilt det naturvetenskapliga, att fler går vidare till högskolan och att de har en examensfrekvens på högskolan som är i nivå med, och i vissa fall högre, än deras studiekamraters med svensk bakgrund.

Till den här positiva bilden bidrar en studie som SCB har gjort av studenter som började på högskolan 2022/23. Den visar just att det var en större andel bland dem

Att klara skolan har dessutom av både poliser och experter pekats ut som en viktig skyddsfaktor mot kriminalitet.

med utländsk bakgrund som sökte sig till högskolan än bland dem med svensk. Majoriteten av dem som började 2022/23 hade sin anknytning till länder utanför Europa, såsom Syrien, Irak, Afghanistan, Somalia och Iran vilket kan ses som en indikation på flyktingbakgrund.

Deras utbildningsinriktning visar också tydligt att många av dem, precis som många av de invandrare som redan är etablerade på arbetsmarknaden, kommer att arbeta inom välfärdssektorn. Bland de blivande receptarierna var andelen med utländsk bakgrund 89 procent, bland tandhygienisterna 87, bland apotekarna 81, bland audionomerna 80, bland tandläkarna 78 och bland röntgensjuksköterskorna 61 procent. Andelen var över en tredjedel också bland dem som studerar till sociologer, läkare och sjuksköterskor. Det finns med andra ord all anledning att vara optimistisk om vad denna grupp av unga med utrikes bakgrund som helhet kan bidra med i det svenska samhället.

I den migrationspolitiska debatten framförs ibland en idé om att invandring skulle leda till ett folkutbyte. Idén är hämtad från den nya högern i Frankrike, *Nouvelle Droite*, där det talas om *Le Grand Remplacement*, det stora folkutbytet. I Sverige har den torgförts av SD.

Idén om att ett folk kan bytas ut förutsätter att det finns olika folk som i någon fundamental mening skiljer sig åt. Det är i och för sig ingen ny idé. Längre fanns en föreställning om att mänskligheten kunde indelas i olika "raser" med skilda biologiska egenskaper. Den präglade som vi alla vet länge politiken i till exempel USA och Sydafrika och den tog sig extrema uttryck i Nazityskland. Det har numera slagits fast att den föreställningen helt saknar vetenskaplig grund. Det finns bara en mänsklig art, nämligen *Homo sapiens*. Det accepteras i dag av de flesta, också av SD.

Men SD och dess meningsfränder i andra länder har inte kunnat släppa tanken på att mänskligheten består av olika sorter. De föreslår därför att den i stället ska delas in i skilda "kulturella grupper". De flesta av oss kopplar nog kulturer och kultursfärer till geografiska områden, men den nya högern menar att individer i de olika kultursfärerna blir så präglade av kulturen att de blir inbördes lika men i fundamentala avseenden annorlunda än individer från andra kultursfärer. De menar att det är nästan omöjligt för en individ från en kultursfär att anpassa sig till en annan. En av de omständigheter som förutsätts binda samman individerna i en kultursfär är enligt SD att de kan se dess historia som sin egen. Bara de som gör det är en del av "vi", alla andra är "de".

Det här synsättet kallas etnopluralism: att det skulle finnas ett stort antal etniska grupper och att det skulle finnas fundamentala skillnader mellan individerna i de olika grupperna. Hur dessa grupper skulle ha uppstått är oklart. Synsättet kan betecknas som ett slags kulturell rasism.

Det har kritiserats från många håll. Den franske antropologen Jean-François Bayart skrev för några år sedan en bok med den talande titeln *The Illusion of Cultural Identity*, alltså illusionen om kulturell identitet. Han framhåller att upprepade studier av forntida samhällen i Asien och Afrika visar att de inte var isolerade utan tvärtom hade omfattande förbindelser med varandra. Det är därför inte relevant att tala om avskilda kulturella grupper utan det handlade snarare om nätverk av samhällen som överlappade varandra och som i högsta grad påverkades av det utbyte som skedde mellan dem.

En annan som har reagerat mot etnopluralisternas synsätt är nationalekonomen, filosofen och Nobelpristagaren i ekonomi Amartya Sen. I boken *Identitet och våld*

**Men SD
och dess
meningsfränder
i andra länder
har inte
kunnat släppa
tanken på att
mänskligheten
består av olika
sorter.**

ger han en rad exempel på hur utbyten under historien har skett mellan samhällen och kulturer. Idéer som i dag kan knytas till västvärlden har ofta utvecklats inom andra civilisationer.

Det utbyte av kunskaper och erfarenheter som Bayart och Sen talar om har dessutom accelererat över tid i takt med ständigt förbättrade kommunikationer. Den svenske etnologen Ingvar Svanberg har konstaterat att kulturer är:

... produkter av korsbefruktningar, ett utbyte som utgör själva förutsättningen för utvecklingen av mänskliga kunskaper och tanke-system. Kulturella impulser känner inga nationella gränser och kulturdrag som återfinns i geografiskt vitt skilda områden kan ha gemensamt ursprung. Historien visar att isolering och avståndstagande undergräver möjligheterna till framåtskridande på kulturens alla områden, vare sig det gäller litteratur, vetenskap eller utbildning.

Den bilden överensstämmer också med den jag tidigare gav av hur svensk kultur har utvecklats i ett ständigt utbyte med omvärlden.

Den föreställning om att alla människor kan delas in avgränsade kulturella sfärer som SD och andra föreställer sig saknar lika mycket som indelningen i raser vetenskaplig grund.

Det finns en grupp av människor som SD och dess meningsfränder är särskilt angelägen om att peka ut som annorlunda och det är de som har kommit från eller lever i muslimska länder. Tanken är alltså att de skulle bära på en ”nedärvd essens”, för att använda ett begrepp från SD, som gör att de på ett fundamentalt sätt skiljer sig från till exempel dem som sedan generationer lever i Sverige.

Människor från muslimska länder, troende eller inte, förutsätts ha andra och över generationer bestående synsätt, värderingar och normer som skiljer sig från de svenska. SD fruktar att dessa annorlunda synsätt, värderingar och normer så småningom ska komma att dominera i Sverige. Det är det som är innebörden av folkutbytet. Det är för övrigt samma tankegång som för hundra år sedan uteslöt judar ur den europeiska gemenskapen och som ännu lever kvar hos de demonstranter som för några år sedan i Charlottesville i USA skanderade ”Jews will not replace us”.

För att karaktärisera muslimer använder SD gärna schabloner. Ett exempel är när SD-politikern och dåvarande ordföranden i Justitieutskottet, Richard Jomshof, förra hösten på sociala medier spred en teckning där en vanlig muslimsk familj välkomnades hem till en svensk och som tack för det sprängde deras hus i luften. Man utgår alltså i sin karaktäristik av människor från muslimska länder från att illgärningsmän som finns bland dem, såsom terroristen Taimour Abdulwahab, är representativa för alla.

När Abdulwahab i december 2010 sprängde sig till döds i centrala Stockholm efterlämnade han en ljudfil där han uppmanade alla muslimer att sluta fjäska och förnedra sig själva. Författaren Mustafa Can reagerade i en artikel i Svenska Dagbladet:

Alla muslimer? Jag och 400 000 människor till med andra ord. Vilka har jag fjäskat för? Består min förnedring i att jag väljer ett sekulariserat samhälle, där människor tillåts praktisera sin tro så länge den inte inskränker på andras fri- och rättigheter, framför att leva i en shariastat där koranviftande mullor sätter gränsen för minsta vardagliga handling?

Idéer som i dag kan knytas till västvärlden har ofta utvecklats inom andra civilisationer.

Du eller ni som vill beröva mig (den) friheten ... måste först gå över mitt och många andra lik innan ni kan kapa huvudet på västerlandets otrogna. Eller har ni förträngt att en hel del av muslimerna i Sverige lämnade hem, familjer, smaker, dofter och barndomsljud för att slippa leva under det religiösa paradiset ni förespråkar? Skulle samma människor som vandrade över snöklädda berg med barn i famnen, slavarbetade i gränsstäder, trängdes på lastbilsflak och i containrar där de tävlade om luften med andra flyktingar plötsligt avsäga sig friheten de riskerat livet för, för att i stället böja huvud inför den som lockar med sprängdeg och en kungsväg till ett framtida lyckotillstånd?

Vi vet att det bland alla invandrare från muslimska länder finns fler än Abdulwahab på vilka SD:s negativa bild kan stämma in. Men de är lika litet som han representativa för gruppen. Jag är övertygad om att Mustafa Can talar för den stora majoriteten.

Svenska medborgare med rötter i andra länder kan förvisso ha egna kulturella traditioner. Det gäller till exempel de judar som omskär småpojkar och bara äter koscherslaktat kött och inte fläskkött. Men de ingår i dag likväl i en erkänd nationell minoritet och inte ens SD torde ifrågasätta att de sluter upp bakom de värderingar som ligger till grund för den svenska samhällsmodellen.

På samma sätt finns det bland invandrare från muslimska länder individer som håller fast vid sin tro och dess riter. Men tre fjärdedelar av dessa invandrare är inte ens med i någon registrerad församling. För några aktualiseras religionen – som för många svenskar – när ett barn föds, när de gifter sig, när en anhörig dör eller vid större högtider. Andra är överhuvudtaget inte praktiserande. Bland iranierna är andelen uttalade ateister större än bland svenskfödda.

Det måste upprepas att många, såsom Can framhåller, har flytt från muslimska länder just för att få friheten att leva i ett land där ”människor tillåts praktisera sin tro så länge den inte inskränker på andras fri- och rättigheter”. Det måste också framhållas att även många som finns kvar i dessa länder inte är mer präglade av de koranviftande mullorna än att de på hemmaplan kämpar för att få den friheten, till exempel de kvinnor som ofta med livet som insats slåss för den i Iran och Afghanistan.

Hösten 2025 intervjuades en flykting från Syrien, Muhammad Aluaudt Allah, i Dagens Nyheter. Han hade några månader tidigare utsatts för hatattacker av nynazister, som nu stod åtalade. I intervjun sa han bland annat: ”Jag tycker att svenska politiker – inte alla men många – har lagt skuld på invandrare i många frågor. Jag tror att det skapar en känsla av ansvarsfrihet hos våldsamma nazistgrupper. De kan känna att de får tillåtelse att utöva sitt hat och angripa oss.” Det är en fullt förståelig känsla i dagens Sverige.

Men längre fram i intervjun sa han också: ”Jag är både syrier och svensk. Och hade det varit i Syrien på diktatorn Assads tid hade jag haft noll förtroende för polisen och rättsväsendet, men i Sverige har jag nästan 100 procents förtroende.” Kan det sägas tydligare att han trots sin uppväxt i Syrien föredrar den svenska samhällsmodellen?

Människor från och i muslimska länder är ingen homogen ”folkgrupp”. De är individer med olika tro och drömmar.

Integration handlar om ömsesidig anpassning, men det råder knappast någon tvekan om att de största anpassningskraven ställs på dem som kommer till ett nytt

Människor från och i muslimska länder är ingen homogen ”folkgrupp”. De är individer med olika tro och drömmar.

land, till exempel som invandrare till Sverige. De blir mer som vi än vi som de. De gäller också de muslimer som har kommit hit, till vilka för övrigt hör en stor del av de bosnier som kom 1993. I grunden visar all erfarenhet att invandringen knappast förändrar de djupare kulturella, politiska och ekonomiska strukturerna i mottagarländerna.

Min slutsats blir att svenskar är alla vi som är svenska medborgare, både vi som föddes till det och de som har blivit det senare i livet, både vi som kan se den svenska historien som vår egen och de vars historia rymmer också andra erfarenheter, till exempel från Hitlers koncentrationsläger eller de iranska mullornas förtryckande teokrati, både vi som "bara" är svenskar och de som kan känna något slags bindestrecksidentitet. Det svenska folket byts inte ut – men en del av impulserna till förnyelsen av svensk kultur kommer utifrån.

Jag har belyst den roll invandrare hittills har spelat för att möta behoven i den svenska välfärden. Antalet personer 80+ kommer att fortsätta öka. SCB räknar med cirka 300 000 fler om tio år, alltså en ökning med nästan 50 procent. Samtidigt förutses antalet i förvärsaktiv ålder bara öka marginellt. Och då räknar SCB ändå med en nettoinvandring på 30 000 per år.

Det kommer alltså under alla förhållanden att bli en utmaning att klara äldreomsorgen. Men utan invandring, eller med en nettoutvandring som en del nu säger sig eftersträva, kommer situationen att ytterligare förvärras.

Det råder knappast någon tvekan om att det kommer att finnas ett stort behov av arbetskraft i Sverige. I viss mån kan det komma att mötas med ny teknik. Artificiell Intelligens, AI, förutsätts kunna ta över en del arbetsuppgifter och kan på det sättet friställa människor för att arbeta med vård och omsorg. Fler kommer att vilja arbeta längre. Den genomsnittliga pensionsåldern kryper också försiktigt uppåt, från dagens 66 år till kanske 68. Säkert kan också fler arbetslösa efter utbildning komma i arbete. Men jag är övertygad om att vi dessutom borde välkomna arbetskraft utifrån.

Regeringen verkar trots det för närvarande inte bara vara inriktad på att stoppa nästan all flyktinginvandring utan också huvuddelen av arbetskraftsinvandringen, åtminstone om det inte handlar om högutbildade. I det syftet har man beslutat att arbetskraftsinvandrare ska ha en lön som överstiger 90 procent av medianlönen i Sverige, för närvarande cirka 33 400 kr. Och det ledande oppositionspartiet har så vitt jag förstår inga invändningar. Ungefär hälften av de utländska medborgare som i dag arbetar i Sverige når inte upp till den nivån. De riskerar alltså att få sina arbetstillstånd indragna.

Regeringen uppdrog åt Migrationsverket att föreslå undantag. Det blev en lista på 152 yrken där verket bedömde att behovet av arbetskraft inte kan tillgodoses i Sverige. Regeringen har nu beslutat att det är den som ska besluta om eventuella undantag. Migrationsministern har indikerat att det kommer att bli väldigt få.

Regeringen vill ju dessutom inte bara stoppa invandring utan också uppmuntra utvandring. En vuxen person ska från det kommande årsskiftet kunna få upp till 350 000 kronor för att lämna Sverige och en familj upp till 600 000 kronor. Regeringen är så angelägen om att människor ska utvandra att den har tillsatt en särskild samordnare för arbetet med återvandring. Hon har under hösten 2025 tillskrivit landets kommuner för att få till stånd "samtal om hur arbetet med frivillig återvandring kan stärkas". Det sägs visserligen att återvandringen ska vara frivillig,

**Det råder
knappast någon
tvekan om att
det kommer
att finnas ett
stort behov av
arbetskraft
i Sverige.**

men samtidigt är den uppenbart att bidragen ligger på en nivå som syftar till att verkligen få många att återvända.

I flera medier uppmärksammades att många kommunpolitiker som fick brevet reagerade negativt. En av dem var kommunalrådet Roland Boman (S) i lilla Jokkmokks kommun med 4 691 invånare, som avböjde alla samtal med hänvisning till att kommunen inte vill ”delta i regeringens ... hot mot de medmänniskor som arbetar och bidrar till (kommunens) utveckling och välfärd”.

Regeringen beskriver det ofta som att de som lämnar Sverige bara är personer med stora sociala problem och att det därför skulle vara en lättnad för landet. Vilka som kommer att nappa på regeringens erbjudande vet vi förstås inte, men i fjol var det en större andel av dem som lämnade som har en eftergymnasial utbildning och jobb än genomsnittet. Så då handlade det snarare om en *brain drain* som knappast gynnar det svenska samhället. Och det är ju egentligen det som kommunalrådet i Jokkmokk varnar för.

Hur olika perspektiv man kan ha på invandrare blev tydligt i en debatt i SVT:s Aktuellt i oktober 2025. De som debatterade var SD:s migrationspolitiska talesperson Ludvig Aspling och det socialdemokratiska kommunalrådet John Johansson i Örebro, som hade reagerat på samma sätt som sin kollega i Jokkmokk på regerings-samordnarens skrivelse. Bägge debattörerna var naturligtvis medvetna om att det finns vissa problem bland örebroare med utländska bakgrund. Men deras perspektiv var helt olika.

Lite förenklat kan man säga att Aspling bara såg problemen. Han betonade att det bland de utrikes födda finns personer som är analfabeter, arbetslösa och bidragsförsörjda. Han trodde inte att de någonsin skulle komma att arbeta och försörja sig och för att bli av med problemen förespråkade han återvandring i stor skala. Kommunalrådet Johansson däremot såg stadens 30 000 utrikes födda som en tillgång. Han hade inget intresse av att uppmuntra dem att lämna kommunen. Han såg problemen men var inriktad på att försöka lösa dem. Det är inget fel på arbetsviljan, menade han, och berättade att kommunen bland annat satsar stort på utbildningar för att få in fler i äldreomsorgen.

Den väg som Tidöpartierna med starkt stöd av Socialdemokraterna har slagit in på riskerar att få förödande konsekvenser. Jag hoppas att vi snart får se ett omtänkande. Men för det krävs att den negativa bilden av invandringen ersätts av en mer realistisk och positiv. Det borde vara en angelägen uppgift för ett liberalt parti att verka för det.

**Den väg som
Tidöpartierna
med starkt
stöd av Social-
demokraterna
har slagit in
på riskerar att
få förödande
konsekvenser.**

OHLIN institutet

STIFTAT I BERTIL OHLINS ANDA.
VERKAR I SVENSK LIBERAL TRADITION.

Om stiftelsen Bertil Ohlininstitutet

Ohlininstitutet är en partipolitiskt oberoende liberal tankesmedja. Institutet är en plattform för att stimulera och fördjupa liberal idédebatt, det innebär att olika åsikter ges plats och att institutet inte nödvändigtvis delar de åsikter som framförs. Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet grundades 1993 för att "stimulera vetenskaplig forskning kring de liberala idéerna och deras tillämpning på samhällsförhållanden i Sverige och världen."

Institutets finansiering

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet finansieras främst av bidrag från ägarstiftelser inom liberal press. Genom åren har vid enstaka projekt även andra finansiärer förekommit.

Internationellt samarbete

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet är medlem i den europeiska liberala tankesmedjan ELF (European Liberal Forum).

Föreläsningar

Varje år arrangeras Bertil Ohlinföreläsningen och Wbbbleföreläsningen där svenska och internationella föreläsare ger ett bredare perspektiv på aktuella och tidlösa politiska problem.

Plattform för idéer

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet bidrar till att fördjupa och stimulera den svenska liberala idédebatten, samt ge nya liberala debattörer möjlighet att göra sig hörda. Det kan ske i olika format såsom böcker, skrifter, seminarier, poddar och filmer.

Uppsatsstävling

Stiftelsen Bertil Ohlininstitutet arrangerar årligen en uppsatsstävling inom samhällsvetenskapliga ämnen för studenter på C- och D-nivå.

Debattörspris

Bertil Ohlininstitutet delar årligen ut ett debattörspris. Priset syfte är att stimulera seriös debatt kring viktiga frågor.

Kontakt

ohlininstitutet.se

Andreas Westerberg, ordförande

kansliet@ohlininstitutet.se